

ДМИТРИЙ БИЛЕНКИН ПРОБЛЕМЪТ ЗА ПОДАРЪКА

Превод от руски: Александър Пеев, 1981

chitanka.info

Честно казано, фирмата „Интерпланет“ с всичките си помещения, блестящи експерти и неограничени кредити беше най-грандиозният в историята сапунен мехур.

Градът зад прозорците изглеждаше сив като неизмит пепелник и погледът на директора тъжно се плъзна по плоските покриви и покритите с мъгла фасади. Хоризонтът беше натезжал от заводски дим, чийто полумрак всеки път напомняше за задачата, които така и не му се удаде да реши. От мрачните мисли го откъсна предупредителният звън на „интерком“. Бавно, без желание, директорът вдигна телефонната слушалка.

— Да разбира се! — той погледна часовника. — Още седем минути. Не, експерти не са необходими, това е частна среща. Само да бъдат готови. Това е всичко.

Поставяйки телефонната слушалка, директорът огледа почти символичната празнота на масата. Тъмнично, дали да не запали лампата? Не, не си струва: огромният кабинет веднага ще придобие официален вид, а по-добре е да бъде избягнат. След като малко се поколеба, той включи само една настолна лампа, нагласи светлината така, че чудноватото кресло отсреща се оказа в сянка. Стана мъничко по-уютно.

Внезапно го обзе злоба. За кого се старее? За същество със съвършено други понятия за всичко земно, в това число и за уюта?

Голата повърхност на масата дразнеше очите и той хвърли върху нея пакет цигари, запалка, илюстрирано списание, измъкна пепелник и с наслада запуши.

Детска постъпка — и какво от това. Та, честно казано, той просто се бои не точно от самия представител на могъщата цивилизация на Антарес, от неговата странна логика и морал; той се бои да не направи неподходящо движение, да не каже неуместна дума, тъй като, дявол да го вземе, просто не знае именно каква постъпка може да ги настрои против хората от Земята.

Най-вероятно никаква. Изобщо те се отнесоха към хората възможно най-благожелателно, но от това не ти става по-леко, а може би дори по-тежко. Какъв възторг предизвика тяхното пристигане на Земята! Първият контакт! Братя по разум! А по-нататък?

Спореше се още преди появата на тези извънземни хора. „Разумните същества от другите светове са физически и духовно

близки на хората!“. „Нищо подобно, разумът може да има формата на кристал плесен, плазма!“ Истината, както често се случва, се оказа по средата. На всички цивилизации е присъщо нещо общо, тъй като формирането на разума навсякъде се диктува от едни и същи закономерности (това е вече информация на антаресците). Но ако на Земята всеки народ си има своя обичаи, всеки човек свой характер и ако земното начало е създадо вирусите, хипопотама, гения и кретена, напалма и фугите на Бах, то как трябва да изглеждат в галактически мащаб отклоненията на формите, явленията и мислите!

И те пристигнаха. Размениха си гаранции. Културни ценности (разбира се, стига поне някой да разбере нещо от тяхното изкуство). Обмениха си и образци от природата (невъзможно беше да се разбере как в сравнително неголемия им кораб изчезват мъхове, секвои, скелети на динозаври, айсберги, дюни, облаци). После беше създаден „Интерпланет“ — за обмен на научно-технически и промишлени ценности.

И тук удариха на камък. Никакви дарове, никакъв кредит! „Ние сме готови — заявиха антаресците — да предоставим всякаква философска информация за онези общи закони за развитието на живота и разума, която би могла да ви помогне да се ориентирате в пътищата на вашата еволюция, да ви предпази от задънена улица. Но материалната сфера е толкова различна от социалната, нравствената и моралната, че предаването на нашите научно-технически постижения може да създаде опасност. Единствено възможно е естественото ускорение, обменът на равни начала.“

И ето вече трети месец безуспешно се издирваха произведения, методи и патенти, които биха могли да заинтересуват антаресците. А при тяхната наука какво би могло да ги заинтересува?!

От всички срещи очакваната беше най-деликатната. Още по-деликатна я правеше мисълта за ползата, която би могла да бъде извлечена, стига да постигнеха целта си.

Директорът изтри запотените си длани.

Антаресците винаги бяха точни до секундата, затова той предварително стана, за да посрещне госта на вратата. Сега това беше съвсем друг човек — директорът крачеше с уверената крачка на домакин, с ведра и спокойна усмивка на енергичното си лице.

Съдейки по всичко, чужденците можеха мигновено да преминат пространството и стените не представляваха за тях преграда. Но при среща с хората от Земята те никога не се възползуваха от това. Секретарят отвори външната врата и антаресецът се плъзна в кабинета като че ли на колела. Призматичните му очи както обикновено гледаха встрани, когато той след обичайните поздрави се плъзна и седна в предназначения за него кресло (те живееха на голяма планета и при ниския си ръст имаха два чифта ръце и крака). Антаресецът седна и притихна — мъничък, приличен на скакалец.

— Честно казано, не знам с какво да започна — директорът с усилие преглътна. — Наближава времето на вашето отпътуване. А у нас, на Земята, имаме обичай да подаряваме на гостите нещо за спомен. Още повече на такива далечни и скъпи. Но вие, доколкото разбрахме, нямате такъв обичай. Това е първата трудност, която бихме искали да обсъдим.

— Подобен обичай съществува и у нас...

Гласът прозвуча глухо, като че ли идваше изпод земята, тъй като антаресецът не разтвори уста. Атмосферата на тяхната планета беше смес от убийствени от гледна точка на хората газове и въздухът на Земята никак не им понасяше (иди, че разбери как в този случай минават без скафандри и маски!).

— Но този случай едва ли е приложим при взаимоотношения между планети.

Вежлив и категоричен отказ. Директорът наведе глава в знак на разбиране.

— Става дума за друго — каза той. — За личните подаръци на екипажа. Това, надявам се, не противоречи на вашите правила?

— Трудността е, че подаръкът според вашите обичаи предполага съответен подарък.

— Не е съвсем така, не винаги, а при тези особени обстоятелства — още повече! Отивайки към Слънцето, вие, естествено, не бихте могли да знаете нашите обичаи.

— Разумен довод в полза на отказа и от първата част на традицията.

— Уви, обичаят — това е сила, с която трябва да се съобразяваме. Ако не ви подарим нещо, макар и дребно, то мнозина ще решат, че сме се отнесли хладно с вас.

— А ако няма ответен подарък, то тези хора няма ли да решат същото за нас?

— Е, вашата постъпка може къде по-лесно да бъде обяснена — директорът направи опит да се усмихне.

— Нима е по-лесно да се обясни вежливостта на госта, отколкото вежливостта на домакиня?

— Какво да се прави, като вашите правила забраняват подаръка?

За секунда (но безкрайно дълго за директора) антаресецът се замисли.

— Вие споменахте, че подаръкът може да бъде символичен? — произнесе той.

— Да!

— Правилно ли ще се възприеме такъв подарък?

— Безусловно.

— Тогава проблеми няма. Можем да спазим и вашите традиции, и нашите правила.

Директорът затаи дъх. Та нали всеки техен подарък... Боже мой! „Интерпланет“ е търговска фирма, а моралистите и горделивците да си гледат работата!

— При едно условие — добави антаресецът. — Вие ни подарявате нещо, което за вас не е нито ценно, нито полезно. Същото се отнася и за нас.

— Но...

— За съжаление друго решение ние не можем да приемем.

Директорът се почувствува така, като че ли са му дръпнали стола, на който седи. Проклятие! Нулата си е винаги нула. И проблема за подаръка антаресците разрешиха по своему. Оставиха ги с пръст в уста. Метнаха ги. Такива чистички, доволнички, отвратително чужди скакалци...

Чужди — това е главното. Във всичко. И по дяволите всички научни ценности, които те крият от нас! Но у тях не се намери и капка душевна топлина, капка отзывчивост. Строга и безпощадна логика на нечовешкия разум — само това.

Антаресецът безстрастно чакаше. „Ненавиждам го — стисна зъби директорът. — Винаги от самото начало несъзнателно го ненавиждам. Просто се боях да си го призная.“

— С ваше позволение трябва малко да помисля — каза той на глас.

— Моля, аз не бързам.

Те никога не бързаха. Не натрапваха своето мнение. Но винаги ставаше така, както искаха. Сега е късно да се отстъпва. Трябва да измисли подарък или да признае още едно свое поражение. Толкова глупаво ли беше намерението му да бъде полезен на хората, макар и с цената на една малка делова хитрост?

Самонадеян глупак. С кого е тръгнал да се мери! Подарък, подарък... — Кое е това на Земята, което няма нито цена, нито полза? Кое? Всяко нещо има или едното, или другото. Дори и употребената пощенска марка. Всичко.

— Възниква ново противоречие — въздъхна директорът. — При тези условия, струва ми се, нищо не можем да ви подарим — просто нищо. И ние се връщаме оттам, откъдето почнахме: накърнени са правилата ни за гостоприемство.

— Това е мнимо противоречие.

Мнимо? Да, разбира се. „Ние ще ви подарим планетата Нептун. Е, та? Нито е ценна за нас, нито полза имаме от нея. Подарък, достоен за космическа цивилизация. Не, не върви. Със същото право можем да им поднесем полярната звезда или галактиката М–82. За нас те нямат цена, нито имаме някаква материална изгода от тях.“ Материална — това е важно условие! Какво пък, да вземем да им подарим дружбата си, а?

Директорът вътрешно се подсмихна. И хвърли бърз поглед към антаресеца. Непроницаем, непробиваем, непобедим. Нищо не може да устои на неговия разум. Е, това тепърва ще видим.

Той трескаво прехвърли наум всички богатства на Земята: приливи, почви, сияния, диаманти, ананаси, течения, плажове, палми... Всичко, с което е богато човечеството: ракети, играчки, мелодии, пирамиди, идеи, синхрофазотрони, книги, изкуствени сапфири, картини... Всичко това той прехвърляше наум като в ценоразпис. Не, няма нищо подходящо.

Да, ще трябва да се предаде. А какъв тъжен изглежда денят зад прозореца! И тези еднообразни здания, тези...

Ами ако пък...

Директорът присви очи.

— Няма ли да ви затруднят техническите въпроси по транспортирането? — попита той рязко. — А ако това е нещо обемисто, трудно уловимо?

— Нека тази дреболия не ви вълнува.

— Тогава погледнете през прозореца. Виждате ли този смог. За нас той няма цена, пък и полза нямаме от него. Подаряваме ви го. Всичкия пушек на Земята!

Директорът изтощено се отпусна в креслото. „Да става каквото ще!“ — помисли си той в някакво дръзко отчаяние.

— Благодаря.

В гласа на антаресеца като че ли се прокрадна — или така му се стори — нотка на топлота. Директорът подскочи удивен.

— Благодаря. Вашият смог — това е планинският въздух на нашата планета, от който така дълго бяхме лишени в своите пътешествия. Вие ни направихте смел и великодушен подарък.

Смел?! Директорът не повярва на ушите си.

— Да, смогът — това, разбира се... — промълви той. — Макар че, от друга страна... ъ-ъ... така да се каже, фигуративно...

— Точно така — каза антаресецът. — Разумът укрепва при преодоляване на пречките, а смогът представлява за вас сериозна пречка и разбираме колко трудно е за вас да се откажете от фактора на прогреса, дори и той да е толкова горчив и тежък. Ето защо, ако вие искате да промените своето решение...

— Не, не! — размаха ръце директорът. — По дяволите факторът. Трудности, ей богу, си имаме достатъчно, така че не се безпокойте.

— Независимо от всичко ние сме ви много задължени. — Антаресецът като че ли поклати глава, макар и да нямаше глава в земния смисъл на думата. — Време е да се сбогуваме. Ще трябва сериозно да обмислим нашия подарък.

Директорът се сбогува.

— Безкрайно съжалявам, че ви създадох затруднения с моя проблем.

— Великолепно! — възкликна той, щом като вратата се затвори.

„Но каква странна логика...“

— Великолепно! — повтори той, като се приближи до прозореца, зад който вече беше изчезнала пелената на смога.

„Сврѣхчовешка логика...“

— Ве...

А така ли е?

Директорът скочи като ужилен.

Ами ако антаресците...

Ами ако те решат да подарят на хората някой нов, ама съвсем нов, „фактор на прогреса“?!

Публикувано във вестник „Орбита“, брой 51/1981 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.